

Európa első artézikutját Budán fúrták 1833-ban

— A „Teremtőház“ artézikutja most is megvan —

(Copyright by Budai Napló.)

A Budai Napló többször megemlékezett az Alkotás utca, Krisztina körút és Kékgolyó utca közé eső régi házról, melynek rómaiaskodó oromháromszögében a felhőkárpiton trónoló Teremtő Uristen domború képe látható. A pusztulásában is bájos régi ház a Krisztina körút ama kiöblösítésére tekint, melynek az 1850-es években Borjuszúró piac volt a neve, ma az óceánrepülő Endresz György névhordozója.

E házat Falk Ferenc József dúsgazdag budai polgár, a Fő utcai Fehér Kereszt vendégfogadó tulajdonosa s a pest-budai hajóhid hidpénzének és hidvámjának 1768 óta bérelője építtette. A ház úgynevezett házjegye, vagyis Hausmarke-ja, azaz cégérneve „zum Schöpfer“ volt s a budapesti utcakeresztelösi idején rossz fordítás révén nyerte a Bécs felé vezető Mészáros út az Alkotás utca nevet.

A házról, mint a legtöbb budai házról számtalan mende-monda szól, egyik szerint még serfőzőház is volt, Grassalkoviché is volt, Mária Terézia is táncolt benne, sőt néhány héttel ezelőtt még azt is megírta az egyik napilap, hogy Martinovics apát csontjait itt találták meg.

E mende-mondák helyett érdekes, újabb kutatások megállapítása révén közöljük a teljesen feledésbe ment valóságot, hogy:

e ház kertjében maig megvan az 1833-ban fúrt első budai artézi kút 475 lábnyi, azaz több mint 150 méter mélységre befúrt csöve.

A fúrt kutak „artézi kút“ neve onnan ered, hogy az első ilyen kutat 1126-ban a franciaországi Artoisban fúrták. Kinában már sokkal régebben ismerték a kútfúrást, mint azt a két híres jezsuita csillagász, Ramazzini Bernardo és Cassina Dominico atyák munkáiból tudjuk.

A kútfúrás őshazája tehát az ősi Turán

s a magyar kútások ősidőktől fogva híresek voltak s tőlük tanulták el a bevándorolt idegenek. Noha ily régen ismeretes volt a víznyerés eme módja, alkalmazása oly ritka volt, hogy szinte feledésbe ment s az 1842-ben Grenelle-ben, Páris mellett, eszközölt sikeres fúrás nagy feltűnést keltett s az artézi kutak csakhamar elterjedtek egész Európában.

Magyarország ebben is megelőzte a franciákat, de sajnos senki sem vett tudomást róla s ezért nem érdekelten, ha a „Teremtőház“ artézi kútjának keletkezésével kissé bővebben foglalkozunk, mert

az 1833-ból való és így kilenc évvel előzte meg a híres grenellei fúrást.

Buda ebben is vezetett.

Miután Buda és Pest valamennyi kútja nagyobb vagy kisebb mértékben salétromos volt s a lakosság jó és egészséges kútvízben a levéltárban található számtalan panaszirat tanúsága szerint állandóan nagy hiányt szenvedett, az 1831-iki év elején a Teremtőház akkori tulajdonosa, hogy jobb s használhatóbb ivóvízre tegyen szert, artézi kutat furatott.

A fúrási munkálatokat Zofahl Mi-

hály híres ácsmester vezette. Ő építette a fúrotornyot s egészen

újszerű kő- és kanálképi furókat szerkesztett,

melyeket előbb *Holzeland* Imre pesti szerkovács, vagy mint akkor mondták: „vasműszergyártó“, később pedig a Vorarlbergből Budára költözött *Fink* Ignác fúrógyártó készítettek.

A munka 32 hónapig tartott

s csak a munkálatokat vezető Zofahl Mihály akaratereje, kitartása és ügyessége vezetett végre 1833 őszén a kívánt eredményhez, mert mindjárt kezdetben alig négy ölnyire a föld alatt

kőbe kellett fúrni,

ami akkor még igen fáradságossá és költségessé tette a munkát. A kitarásnak azonban meg lett az a jutalma, hogy 475 lábnyi mélységben végül is igen jó és egészséges bővízü forrásra akadtak. Mivel azonban a víz nem szökkent fel a földszinéig, hanem 20 lábbal alantabb maradt, földalatti folyosót építettek a házból a kútvíz tükréig, s ez a folyosó, valamint a kiépített kútfő ma is látható.

A düledező ház rövidesen el fog tűnni, a kútfő az udvar személtládájául szolgál, pedig bizony illendő volna

ezt rendbehozatni s emléktáblával megjelölni,

hogy ez az

első budai artézi kút,

mely a híres grenellei előtt kilenc évvel furatott s első kísérlete volt a főváros modern vizellátásának.

Az egykorú lapok bőséges tudósításokat közöltek az első budai artézi kútról, megemlékezve a korábbi sikertelen kísérletekről, amilyen volt az Orezi-ház 1830-iki sikertelen kísérlete is.

Sajnálatos, hogy elszigeteltségünk folytán a külföld erről nem vett tudomást, sőt az idevágó magyar tudományos irodalom is megfeledkezett róla s így a grenellei fúrás szerepel a magyar tudományos köztudatban is, mint az első „artézi fúrás.“

Mazsári Béla dr.

A holland idegenforgalmi egyesület igazgatója, Van Deventer, Magyarország egyik jóbarátja, amióta Budapesten járt, számos előkelő látogatót küldött ide. Van Deventer itt időzése alatt a Gellértben szállt meg és minden ismerősének a legmelegebben ajánlotta ezt a világhírű szállót.

Az I. kerületi kir. közjegyzőséget, amely Sümeghy László dr. korai elhunytával megürült, Kaprinay Endre dr., a mátészalkai kir. közjegyzőség húsz éven át volt vezetője vette át, aki a háború előtti években a budai II. kerület közjegyzőhelyettese volt.

Csendes bucsúk, Nagyboldogasszony napján a koronázó főtemplomnak és a Szent Imre herceg úti ciszterci plébániatemplomnak volt a búcsúja, de csak egyházi szertartással ünneplik e helyeken a védőszent ünnepét, világi vigasság nincsen.